

Araştırma Makalesi • Research Article

Bâkıllânî'nin Nübüvveti İspat Noktasında Berâhime'nin Eleştirilerine Verdiği Cevaplar*

Answers of Al-Baqillani to Criticism of Berahime in Terms of Substantiation of Prophethood

Ekrem Uysal^{a,**}

^aDr. Öğr. Üyesi, Batman Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Batman/Türkiye.
ORCID 0000-0002-2650-8190

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 30 Mart 2021
Düzeltilme tarihi: 08 Mayıs 2021
Kabul tarihi: 21 Mayıs 2021

Anahtar Kelimeler:

Kelam
Nübüvvet
Berâhime
Bâkıllânî
Eleştiri

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 30 March 2021
Received in revised form: 08 May 2021
Accepted August: 21 May 2021

Keywords:

Kelam
Prophethood
Berâhime
Bâkıllânî
Criticism

ÖZ

İslâm itikâdında nübüvvet konusu en önemli meselelerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak kelâmcılar bu konuyu imkân, lüzum, olgu ve ispat noktasında ele alarak değerlendirmişlerdir. Buna göre Yüce Allah'ın nübüvvetin imkânı noktasında insanlara peygamber göndermesi aklen mümkün müdür, eğer mümkün ise bu nasıl gerçekleşmiştir gibi konular esas noktayı oluşturmaktadır. Nübüvvetin lüzumu konusunda ise tarih boyunca insanların akli melekelerinin yanında peygamberlere ihtiyaç duyup duymayacakları önem arz etmektedir. Buradan hareketle nübüvveti kısmen veya tamamen inkâr eden Dehriyye, Berâhime ve Sümeniyye gibi akımlara karşı geliştirilen yöntemler ve ortaya konulan delillerle nübüvvet ispat edilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte Yahudi ve Hristiyanlarla da nübüvvetin mahiyeti, peygamberlerde bulunması gereken sıfatlar, bazı peygamberlerin kabul edilip bazılarının reddedilmeleri gibi alanlarda görüş ayrılıklarından dolayı tartışmalar yaşanmıştır.

ABSTRACT

Prophethood appears to be one of the most important issues in Islamic belief. In general, theologians studied and assessed the issue in terms of possibility, necessity, phenomena and substantiation. Accordingly, the issues make the basic points such as is it mentally possible for almighty Allah to send humanity a prophet in the possibility of prophethood; and if possible, how did it occur? On the other hand, for the essence of prophethood, over the history, it has presented significance whether humanity needs prophets besides mental faculties.

Starting out from this point, the prophethood has been tried to be substantiated through the methods developed against such movements as Dehriyye, Berahime and Sumeniyye denying the prophethood partially or totally and the proofs that are put forth. On the other hand, some disputes have been experienced with Jews and Christians due to the difference views in several fields such as the essence of prophethood, the features that should be owned by prophets and acceptance some of the prophets but rejection of some others.

1. Giriş

Bütün ilâhî dinler âlemi yaratan, onu idâre eden, hükümler koyan, irâde ve takdir buyuran bir Allah inancını ön görmüşlerdir. Buna göre Allah, isim ve sıfatlarıyla hem âlem hem de âlemde var olan insanlarla ilişkilidir. Ayrıca insanların akıl ve bilimsel çalışmalarla eşyaya hükmettiği halde birçok konuda yetersiz kalması ve kendilerine yol

gösterecek rehberlere ihtiyaç duyması nübüvvetin gerekliliğini ortaya koymaktadır. İnsanlar herşeyi yaratan Allah'ın varlığı ve birliğini, iyiliği ve kötülüğü, güzeli ve çirkinini akli melekeleriyle ortaya koyabilseler dahi Allah'a nasıl kulluk edeceklerini, iman esaslarını ve bütün dini hükümleri bilemezler. Bütün bunları kendilerine gösterip

*Bu çalışma, 7 Aralık 2020 tarihinde Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesinde düzenlenen İslam Düşüncesinde Eleştiri Kültürü ve Tahammül Ahlâkı II (Klasik Dönem - M. VII. - XII. Yüzyıllar) Sempozyumunda sunulan bildirinin geliştirilmiş halidir.

** Sorumlu yazar/*Corresponding author*. Ekrem Uysal
e-posta: ekremuysal72@hotmail.com

öğretecek emîn ve sadâkat sahibi peygamberlere ihtiyaç vardır. (Konuyla ilgili bkz., Uysal, 2019: 298-328)

Genel olarak kelâmcılar özellikle Resulullah'ın (sav) nübüvvetini ispat etme konusunda çok titiz davranmakta, O'nun bütün insanlara gönderildiğine ve getirdiği şeriatın öncekileri nesh ettiğine inanmaktadırlar. Hatta Resulullah'a (sav) peygamber olma vakti sorulduğunda "Ben peygamber iken Adem su ile toprak (ruh ile ceset) arasındaydım" (Hakim, ts: II, 656) sözünü delil göstererek nübüvvetinin doğumundan önce var olduğu gibi doğumundan sonra da devam ettiğini iddia etmektedirler. (Bâkılânî, Kahire: 1963, 58) Hatta Bâkılânî'ye göre risâlet vazifesi belli bir zamana has olmayıp peygamberlerde her zaman bulunan bir özelliktir. Bu özellik peygamberlerin vefatıyla sona ermez. Uykudayken nübüvvet nasıl devam ediyorsa peygamberlerin vefatından sonra da aynı şekilde devam etmektedir. (Bâkılânî, Kahire: 1963, 59)

2. Ebû Bekr el-Bâkılânî ve Berâhime Hakkında Kısa Bir Açıklama

2.1. Ebû Bekr el-Bâkılânî

330/941-942 yılında Basra'da doğmuş, 403/1013 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir. Babası veya dedelerinden birisi bakla ticaretiyle uğraştığı için "İbnü'l-Bâkılânî" künyesiyle anılmıştır. Ukberâ ve Bağdat'ta kadılık, Sağr'da kadilkudâtlık yaptığı için "Kâdî" unvanıyla da şöret bulmuştur. Basra'daki ilk öğreniminden sonra Bağdat'a gidip ünlü âlimlerden ders almıştır. Büveyhî hükümdarı Melik Adudüdevle'nin (ö. 372/983) Şiraz'da Şîa ve Mu'tezile'ye karşı bir münazara gerçekleştirmek için Bâkılânî'ye davet göndermesi üzerine Ehl-i sünneti savunmak için davet edildiği münâzaraya katılan Bâkılânî, muhataplarına karşı büyük bir zafer kazanmıştır. Bunun üzerine Melik Adudüdevle oğlu Samsâmuđevle'yi (ö. 388/998) Ehl-i sünnet itikadını öğrenmek üzere Bâkılânî'nin yanına vermiştir. Bu süre zarfında Bâkılânî bir yandan Samsâmuđevle'ye eğitim verirken diğer yandan da onun için Kitâbu't-Temhîd adındaki eserini yazmıştır. (Gölcük, İstanbul: 1991, 531)

İtikatta Eş'arî, amelde Malikî mezhebine mensup olan Bâkılânî, Kitâbu't-Temhîd adlı eserinde Eş'arîliğin kozmolojiyle ilgili düşüncelerini temellendirmeye çalışarak Eş'arîliğin tabiat felsefesini geliştirmiştir. Bu bağlamda Allah'ın kainata etkisini ortadan kaldırıp yerine cehver ve cisimleri yerleştiren Tabîyyûn ve Dehriyyûn gibi akımlarla mücadele etmiştir. Aristo mantığını reddetmiş, İn'ikâs-ı edille prensibini öne sürmüştür. O, bilgi kaynaklarından vahyi inkâr edip peygamber ve mucizelerini kabul etmeyen Sümeniyye ve Berâhime ile Rasûlullah'a ve mucizelerine iman etmeyen Yahudi ve Hristiyanlara da reddiyeler yazmıştır. Elli civarında eser telif eden Bâkılânî'nin özellikle "Kitâbu't-Temhîd" ve "el-İnsâf" gibi eserleri meşhurdur. (Bağdâdî, Beyrut: 1422/2002, III, 364-368; Erdemci, İstanbul: 2012, 74; Arslan, Malatya: 2012, 153)

2.2. Berâhime

İslâm kaynaklarına göre Hint asıllı "Brehmen/Berhemen", Berhemî/Brahmî", "Berhem", "Behremen" veya "Berâhim" adlı hükümdar/kral veya bilgine tabi olan Berâhime, Hindistan'da yaşayan bir topluluğun adıdır. Ancak bu topluluğu Hz. İbrahim'e dayandıranlar da olmuştur. (Biruni,

Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1983, 24; Bkz., Yavuz, İstanbul: 1998, 139; Koloğlu, 2004, 13/1, 159) Şehristânî, konuyla ilgili olarak Berâhime kelimesinin kaynağını, nübüvveti temelden inkâr etme düşüncesini ortaya koyan "Berâhim" adlı hükümdara dayandırır ve Hz. İbrahim'e mensub olduklarından dolayı bu adla anıldıklarını ileri sürenlerin görüşünü reddeder. Aynı şekilde Hz. İbrahim'in nübüvvetini kabul etmeleri sebebiyle bu ismi aldıkları şeklindeki iddiaların doğru olmadığını bilakis Hz. İbrahim'in nübüvvetini kabul edenlerin seneviler olduğunu ifade etmiştir. (Şehristânî, Beyrut: y.y. 1992, III, 238)

Bâkılânî'ye göre Berâhime peygamberlerin gönderilmesi konusunda iki ayrı fırkaya ayrılmaktadırlar. Bunlardan birinci fırkaya göre Yüce Allah'ın insanlara peygamber göndermesi hikmeti gereği câiz değildir. İkinci fırkaya göre ise Yüce Allah, Hz. Adem veya Hz. İbrahim'den başka peygamber göndermemiştir. Ancak bu grubta bulunan bazı kişilere göre ise Yüce Allah her ikisini de peygamber olarak göndermiştir. (Bâkılânî, Beyrut: 1407/1987, 126-127)

Nübüvvet konusunda Berâhime, peygamberlerin getirdikleri şeylerin akla uygun veya akılla ortaya konabilecek gerçekler olduğunu söyleyerek nübüvveti gerek kalmadığını iddia etmektedir. Ona göre eğer tebliğ edilen şeyler akla uygun değilse veya akılla çelişiyorsa bu durumda zaten nübüvvetin bir anlamı olmaz. (Salih Sabri, İstanbul: 1998, 80)

Berâhime'nin kırkı aşan fırkaya ayrıldığı, nübüvveti inananların yanında onu kesinlikle inkâr edenlerinin de bulunduğu kaynaklarda ifade edilmektedir. (Bağdâdî, Beyrut: 1401/1981, 160; eş-Şehristânî, 1992: III, 95-96; Tümer, İstanbul: 1992, 332)

Makdisî (ö. 355/966) de Berâhime'yi üç gruba ayırarak, bunları tevhid, risâlet ve ahirete inananlar; tevhid ve ahirete inanıp nübüvveti inkâr edenler; sadece tenasüh akidesine sahip olup tevhid ve risâleti reddedenler şeklinde takdim etmektedir. (Bkz. Makdisî, Bağdat: ts., IV, 117-118)

Berâhime'de Tanrı inancı Hristiyanlıkta olduğu gibi "Brahma", "Narayana" ve "Rudra/Mahadevâ" adındaki şahıslardan oluşan bir çeşit "teslis" şeklindedir. Bunlar kainâtı yaratan ve onu yönetenlerdir. (Bkz. Biruni, 1983: 25-26)

Berâhime'ye göre madde ile ilâhî varlıklar arasında yukarıdan aşağıya doğru bulunan heyûlâ, üç kuvveye sahiptir. Yaratıcı olan "Brahma" birinci; doğa olaylarına bakan "Narayana" ikinci; gücünü kaybeden tabiatı ortadan kaldıran "Rudra/Mahadevâ" üçüncü kuvve üzerinde yürümektedir. Berâhime inancında var olan tenâsüh ve hulul düşüncesine göre nefis bir bedenden diğerine geçmektedir. Bu esnada tecrübe yoluyla bilmediklerine vakıf olmakta ve kendi cevheri olana dönmektedir. Melekler tanrı gibi kabul edilmekte ancak beşerî özellikler taşımaktadırlar. Sosyal alanda ise aydınlar ile halkın tanrı anlayışları birbirinden tamamen farklı özelliklere sahiptir. (Bkz. Tümer, 1992: 329-333)

Berâhime'nin nübüvvet ile ilgili düşüncelerini detaylı araştırmak için şu kaynaklara başvurulabilir:

1-İmam Şafiî, Muhammed b. İdris (ö. 204/820), Tashîhu'n-nübüvve ve'r-red 'ale'l-Berâhime.

2-İbnü'r-Râvendî, Ebü'l-Hüseyn Ahmed b. Yahyâ (ö. 301/913-14), Kitâbü'z-Zümürüd.

3-Cübbâî, Ebü Alî Muhammed b. Abdilvehhâb b. Sellâm (ö. 303/916), Nakzü'z- Zümürüd.

4-Bâkılânî, Ebü Bekir Muhammed b. Tayyib (ö. 403/1013), Kitâb-u Temhîdî'l-Evâil ve Talhîsî'd-Delâil.

5-Müeyyed-Fi'd-Dîn, Ebü Nasr Mûsâ b. Dâvûd eş-Şîrâzî (ö. 470/1078), el-Mecâlîsü'l-Mü'eyyide.

6-Şehristânî, Ebü'l-Feth Muhammed b. Abdilkerim (ö. 548/1153), el-Milel ve'n-Nihâl.

3. Nübüvvetin Gerekliği İle İlgili Mezheplerin Genel Bakış Açıları

Kelâmcılar genellikle nübüvvet konusunda vahyin ve peygamberin psikolojik ve sosyolojik açıdan nerede ve nasıl gerekli olacaklarını tartışmışlardır. Neticede bilgi elde etme konusunda insanın akıl ve duyularının mutlak ve yegâne kaynaklar olmadıkları kanaati ağırlık basmıştır. Zira akli başında ve sağlam duyulara sahip bir insanın dahi nefesine uyarak yanlış sonuçlara varabileceği ve her insanın akli melekelerinin eşit olmadığı düşünülmüştür. Bunun neticesinde insanları hataya düşmekten alıkoyacak asıl etmenlerin peygamberler ve getirdikleri ilâhî bilgiler olduğu kabul edilmiştir. (Râzî, Beyrut: 1986, 102-103)

3.1. Selefiyye: Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) gibi ilk dönem selef âlimleri nübüvvet konusunda peygamberlerin üstünlüğü ve mucize konularına daha çok değinmişlerdir. Çünkü bu dönemde konuyla ilgili farklı görüşler zuhur etmemiş, sadece naslarda geçtiği şekilde kabul edilmiştir. Ancak İbn Teymiyye (ö.728/1328) ve İbn Kayyim (ö. 751/1350) gibi muteahhirün selefler konuyu daha geniş bir çerçevede ele alarak nübüvvetin gerekliliğini savunmuş, karşıt görüşlerle akli ve nakli deliller çerçevesinde mücadele etmişlerdir. (Bkz., İbn Teymiyye, Mısır: 1405/1985: 48-49; İbn Kayyim, ts., I-IV, I, 28-29)

3.2. Mâtürîdiyye: Mâtürîdilerdeki genel görüşe göre Yüce Allah'ın aklen peygamber göndermesi mümkündür. Zira mülk sahibi, hâlık ve kâdir olan Yüce Allah mülkünde istediği şekilde tasarrufta bulunabilir. (Bkz., Neseî, Dîmeşk: y.y., 1990: I, 448-452; es-Sâbûnî, 1399/1979: 45) Ancak bazıları Mu'tezile gibi düşünerek Allah'ın hikmeti ve insanların buna olan ihtiyaçları açısından peygamber göndermeyi vacibât kısmında değerlendirmişlerdir. (Neseî, 1990, I, 468; Mâtürîdî, 1970: 178-179) Fakat buradaki vucûbiyyet, Yüce Allah'ın zatına zorunlu kılınması anlamından ziyâde ezeli ilmiyle sonradan var olacak ve hikmet ifade edecek bir nübüvvet müessesesini yeri ve zamanına göre ortaya koyması veya yaratması şeklinde düşünülmüştür. (Geniş bilgi için bkz., Mâtürîdî, 2005-2010: VIII, 243; IX, 253)

3.3. Mu'tezile: Mu'tezile bu konuyu beş temel esasından biri olan "adalet" ilkesine dayandırmış, salâh-aslâh ve hüsün-kubûh yöntemiyle açıklamaya çalışmıştır. Mu'tezilî âlimlere göre Yüce Allah'ın aklen peygamber göndermesi kendisine vaciptir. Bu vucûbiyyet bazılarında göre mutlak anlamda iken diğerlerine göre ise sadece Allah'ın ezeli ilmiyle sınırlıdır. Bunlara göre Yüce Allah'ın, ancak kendisine iman edeceğini bildiği kimselere peygamber göndermesi vaciptir. İman etmeyecek olanlara ise mazeret beyan etmemeleri için peygamber göndermesi iyi (hüsün)

olarak kabul edilmiştir. (Kâdî Abdulcebbar, 1960: XV, 20 vd.; Cürçânî, 1417/1997: III, 358-359)

3.4. Şîa: Şîa'ya göre Yüce Allah'ın peygamber göndermesi zorunludur. Nübüvvet konusunu imamet meselesiyle birlikte düşünen Şîa, insanların fayda ve yararına olan peygamber göndermenin hüsün kabul edildiğini ve bu konuda Mu'tezile gibi düşündüğünü ortaya koymuştur. Ayrıca imamet konusunu da nübüvvet gibi düşünerek imamete meşruiyet kazandırmaya çalışmıştır. (Şeyh Saduk el-Kummî, 1978:108-111)

3.5. Eş'ariyye: Eş'ariler'e göre Allah'ın insanlara peygamber göndermesi aklen mümkündür. Bu durum O'nun lütuf ve hikmetinin bir sonucu olmakla birlikte isterse gönderir, istemezse göndermez. Hatta kendisini inkâr edeceğini bildiği kimselere dahi peygamber gönderebilir. Ama göndermediğinde de bu O'nun için bir adaletsizlik, zulüm, haksızlık veya kusur olarak görülmez. Zira İmam Eş'ari'ye (ö. 324/935-36) göre Allah fiillerinde fâil-i muhtâr'dır. Bundan dolayı herhangi bir şeyi yapmak veya yapmamak zorunda değildir. Ancak Bâkılânî konuyu İmam Eş'ari gibi sadece uluhiyyet noktasından değil beşeriyyet noktasından da ele alarak Allah'ın mülkünde istediği şekilde tasarrufta bulunabileceğini ve aklın da bunu uygun gördüğünü ifade etmiştir. (Bkz. İbn Fûrek, 1987: 174; Bâkılânî, 1963: 93; Cüveynî 1369/1950: 304; Şehristânî, 1425/2004: 417)

Cüveynî (ö. 478/1085) de Allah'ın peygamber göndermesini lütuf olarak görmekle birlikte bunun aklen imkânsız olmadığını ortaya koymaktadır. Zira Allah'ın dîni hükümleri insanlara bildirmesi hüsün-kubûh yönüyle bakıldığında aklen mümkün görülmektedir. Ayrıca peygamberlerin gönderilmesi insanlar için zulüm ve zarar gibi çirkin olaylardan değildir. Şayet öyle olsaydı akıl sahibi müminler de peygamberlere inanmaz ve onları inkâr ederlerdi. (Cüveynî, 1369/1950: 306)

Gazzâlî'ye (ö. 505/1111) göre nübüvveti kabul edenler onun imkânı, keyfiyeti ve kimlerin peygamber olacağı konusunda farklı düşüncelere sahiptirler. Burada asıl problem, bir taraftan nübüvvetin aklen câiz veya vacip olması, diğer taraftan ise aklen mümkün olduğu takdirde nübüvvetin fiilen vukû bulma ihtimaliyle ilgilidir. (Gazzâlî, 1996: 67)

Gazzâlî, konuyla ilgili olarak nübüvvetin varlığı ve onu idrak etmenin delillerini iki kısma ayırmaktadır. Birinci kısımda insanın uyku halinde bazı şeyleri idrak etmesi gibi Yüce Allah da nübüvvetin bazı özelliklerini uykudayken kişiye hissettirir. Böylece kişinin uyanırken aklıyla algılayamadığı gayba dair bazı şeyleri idrak etmesi sağlanmış olur. İkinci kısımda ise kaynağı akıl olmayan tıp ve astronomi gibi bazı ilimler vasıtasıyla nübüvvetin varlığı tespit edilmiş olur. (Gazzâlî, 1996, 68-70)

Nübüvvetin imkânını Yüce Allah'ın kelâm sıfatıyla ilişkilendiren Gazzâlî, ezeli ve ebedî kabul ettiği bu sıfatın akıl ve nakil tarafından şüpheye mahal bırakmayacak bir şekilde ispat edildiğini ifade etmektedir. Ona göre kelâm sıfatı varsa vahiy de var olacaktır. Vahiy varsa peygamber de vardır. Bu da nübüvvetin temelidir. (Gazzâlî, 1423/2003, 122) Râzî (ö. 606/1210) de buna benzer ifadelerle Resulullah'ın (sav) peygamberliğinin ispat edilmesi halinde nübüvvet müessesesinin de temelini ispatlanmış olacağını

söylemektedir. (Krş. Gazzâlî, 1423/2003: 67-68; Râzî, 1986: II, 76)

4. Berâhime'nin Nübüvveti İnkâr Etme İddiaları Ve Bâkîllânî'nin Bu İddialara Getirdiği Eleştiriler (Geniş bilgi için bkz., Uysal, 2017: 203-210)

1.İddia: Berâhime'ye göre, peygamberler ile diğer insanlar aynı türden olup her ikisi de aynı cevherlere sahiptir. Eşit, benzer hatta aynı özelliklere sahip insanlardan bazılarının peygamber olarak gönderilmek suretiyle diğerlerinden üstün kılınması bir çeşit zulüm ve hikmetsizliktir. Çünkü bu durum insanlar arasında eşitsizliğe sebep olmaktadır. Bu ise Yüce Allah'ın hikmet ve adaletine aykırıdır. Bir peygamber diğer insanların anlamadığı şeyleri nasıl anlayabilir? Onun diğer insanlardan farkı ne olabilir? (Bâkîllânî, 1407/1987: 127)

Cevap: İnsanlar her ne kadar varlık açısından eşit olsalar da akıl, zeka, sağlık, huy, karakter, kabiliyet, güç, bazı organlar ve uzuvlar gibi pek çok alanda birbirinden farklılık arz etmektedirler. Bu farklılıklar hikmetin bir gereği olarak kabul ediliyorsa bir insanın da diğer insanlara peygamber olarak gönderilmesi ilâhî hikmete aykırı olamaz. (Bâkîllânî, 1407/1987: 129)

Siz, Allah'ın gönderdiği peygamberlerin cins ve cevher yönüyle diğer insanlarla aynı, benzer veya denk olmamalarını hikmet dışı kabul ederek bütün bunların hikmet sahibi biri için câiz olmadığını iddia etmektesiniz. Aynı şekilde Allah'ın insanlardan bazılarını diğerlerinden üstün kılmasının zulüm ve hikmetten ayrılmayı ifade ettiğini söylüyorsunuz. Ayrıca Allah'ın bütün insanları eşit olarak yaratabildiği halde lütfuyla kulları arasından birini diğerlerinden üstün kılmasını reddediyorsunuz. Bu iddialarınızda doğrusanız Allah'ın hikmet ve adaleti gereği bazı insanlarda ilim, cehâlet, körlük, konuşmama gibi rahatsızlıkları yaratırken bazılarında ise sağlık, sıhhat, kuvvet, tam bir akıl, tabî bir mizac gibi durumları yaratmasını niçin câiz kabul ediyorsunuz? (Bâkîllânî, 1407/1987: 127-129)

Bâkîllânî burada insanlar arasındaki eşitsizliğin peygamberlikle değil, hayatın başlangıcında var olduğunu, bunun da genel bir adalet ve doğru bir düzen temeline dayandığını; insanlara doğruyu gösterecek birini peygamber olarak göndermenin kusur değil yücelik olduğunu ve bunun da bir lütûf ve hikmete dayandığını ortaya koymaya çalışmaktadır. Yani ontolojik olarak insanlar arasında var olan farklılıkların hikmetsiz ve adaletsizliğe götürmediğini ortaya koyarak Allah'ın da insanlar arasından bazılarını seçerek diğerlerine peygamber göndermesini hikmete aykırı bulmaz.

2.İddia: Berâhime'ye göre, hem aklî olarak hem de müşâhede âleminde resul ile onu gönderenin aynı cinsten olması câiz değildir. Kadim varlık, zâtî gereği yaratılmışların türünden olmayacağına göre onlara insan türünden peygamber göndermesi de uygun değildir. Neticede Allah, zatiyla mahlûkların cinsinden olamayacağına göre insanlara kendilerinden bir peygamber göndermesi de muhaldir. (Bâkîllânî, 1407/1987: 130)

Cevap: Sizin bu delilinize göre Yüce Allah'ın yaratılmışlara karşı hiçbir delil getirmemesi ve onlara iyiliği yapmak, kötülüğü terk etmek, akli kullanmak, Allah'ı bir kabul edip O'nu bilmek ve nimetlerine şükretmek gibi hiçbir emir

vermemesi gerekir. Çünkü müşâhede âleminde emredeni tanıtan deliller kendisine emredilenin cinsindedir. Şayet bu düşüncelerinize devam ederseniz tevhidi terk etmiş ve ta'til ehline (sıfatları kabul etmeyenlere) katılmış olursunuz. Aksi takdirde kendi delillerinizle çelişmiş olursunuz. (Bâkîllânî, 1407/1987: 130)

Ayrıca bu iddianıza göre Allah'ın fail, diri, âlim ve kadir olmaması gerekir. Çünkü bu durum Allah'ın kavranabilen (ma'kul) eşyanın cinsinden olmasını gerekli kılar. Zira şehâdet ve varlık âlemindeki bir şey ancak cisim, cevher veya araz olabilir. Buna göre hayat sahibi, âlim ve kadir olan Allah, ancak cisim veya bir araya gelmiş cevherlerden meydana gelmiş olabilir. Fail ise ya kendisinde veya kendisinde yarattığı bir sebeple başkasında bir fiil ortaya koyan kişidir. Bütün bunlar bir araya gelmediğine göre dayandığınız deliller geçersiz olur. (Bâkîllânî, 1407/1987: 130-131)

3.İddia: Berâhime, Allah'ın gözle görülemeyen ve duyularla hissedilemeyen bir vahiy göndermesinin sahih bir yönünün olmadığını; bir peygamberin Allah'a muhatap olmasını O'nu görmesine ve O'nunla muhatap olduğunu bilmesine dayandığını söylemektedir. Resul olan kişi risâletini ancak kendisine gönderilen bir kitapla, bir ses işitmekle veya kendisinin Allah'ın meleklerinden biri olduğunu söyleyeni duymakla iddia edebilir. Mesela, Hz. Musa vasıtasız bir şekilde Allah ile konuştuğunu söylediği halde O'nu gördüğünü iddia etmemiştir. Hal böyle iken Hz. Musa ile konuşan kişi bir melek, bir cin veya kendisinden gizlenmiş bir insan olabilir. Ayrıca bir peygamber mukarreb meleklerden birisinin Allah tarafından kendisine risâlet getirdiğini iddia etse bile bu iddiasının hakikatini gösterecek herhangi bir yol yoktur. Çünkü kendisiyle konuşan kişi cinlerden (ifrit) bir cin olabileceği gibi bir sihirbaz veya bir illizyonist de olabilir. Aynı şekilde Rabbinden kendisine bir kitap verildiğini iddia etmesi kabul edilecek bir şey değildir. Çünkü bunun bir insan tarafından yazılmadığı bilinemez. Öyle ise bir peygamberin kendisine peygamberlik verildiğine dair hiçbir delili yoktur. (Bâkîllânî, 1407/1987: 131-132)

Cevap: Bâkîllânî bu iddiaya dört şekilde cevap vermektedir:

a-Yüce Allah'ın kullarına hitap ettiği kelâmı, insanların kelâmının cinsinden olmadığı gibi mahlûkların kelâmına da benzemez.

b- Resul veya meleğin duyduğu söz şayet insanların kelâmıyla aynı cinsten olsa dahi Allah, konuşanın kendisi olduğunu ve resulun duyduğu sözün kendisine ait olduğunu belletmeye kadirdir.

c- Allah, kelâmının kendisine ait olduğunu gönderdiği resule bildirmek istediğinde kelâmının içerisine gaybî haberleri ve insanların kendi nefislerinde gizledikleri şeyleri dahil eder. Böylece resul, kelâm sahibinin gaybî bilen Allah olduğunu öğrenmiş olur.

d- Bazen de Allah resul olarak gönderdiği kişiye “ben benden başka ilah olmayan Allah'ım” (Tâhâ, 20/14) şeklindeki hitabıyla kelâmın kendisine ait olduğunu bildirir. Buna delil olarak da “Ben cansızdan canlı çıkarırım” (Yunus, 12/31.), “elini beyaz olarak çıkarırım” (Tâhâ, 20/22), “denizi yararım” (Bakara, 2/50), “kayadan canlı (hayvan) çıkarırım” (Şuarâ, 26/155) der. Bu şekilde resul, bu mucize ve delilleri ortaya koyanın Allah olduğunu,

O'nun dışındakilerin buna güç yetiremeyeceklerini anlamış olur. (Bâkılânî, 1407/1987: 132-134.)

4.İddia: Berâhime'ye göre risâlet iddiasında bulunanlar doğruluklarını ancak denizin yarılması, sopanın yılanı dönüşmesi, kayadan devenin çıkması, ölümlerin dirilmesi, dilsiz olanın ve alaca hastalığına yakalananın iyileşmesi, kurt ve taşın konuşması gibi aklen mümkün olmayan bazı muhal olaylara dayandırmaktadırlar. (Bâkılânî, 1407/1987: 135)

Halbuki peygamberliğe delil olarak gösterilen mucizenin ona benzer diğer olağanüstü olaylardan ayırt edilmesi mümkün değildir. Bu olağanüstü olayların hangisinin peygamber veya kâhin ya da sihirbaz eliyle gerçekleştiğini tespit etmek imkânsızdır. Bundan dolayı mucizenin peygamberliğe delil olarak getirilmesi de yanlış olmaktadır. (Barlak, 2015: 88-89)

Nübüvvetin ispatı için kabul edilen mucizeler gibi birçok olağanüstü olaylar vardır. Bu konuda bilgi sahibi olanlar için bunlar olağan durumlardır. Durum böyle olunca bu bilgiye sahip olanlar için mucizeler nübüvvetin kanıtı olmaktan çıkacaktır. Ayrıca İslâm peygamberinin mucizelerinin mütevatir haberlere dayandığı iddiası da temelsizdir. (Bağdâdî, 1401/1981: 154; Kutluer, 1996: 71)

Cevap: Bâkılânî burada Berâhime'nin iddia ettiği imkânsızlıkların adeten mi yoksa ilâhî kudret açısından mı olduğunu sorgulayarak şöyle cevaplar vermektedir: Şayet bu imkânsızlıkların "ilâhî kudret açısından" olduğunu iddia ederlerse inançlarını terk etmiş olurlar. "Bunu muhal görmeyenin sebebi nedir?" sorusuna şayet "biz buna güç yetiren ve bunu gerçekleştiren birini görmedik, iddia ettiğiniz şekildeki bir olayın gerçekleştiğine de hiç şahit olmadık" derlerse, onlara; "o halde Yüce Allah'ın cisimleri yaratmasını, insanın bir erkek ve bir dişiden yaratılmasını, yumurtayı ancak tavuktan veya tavuğu ancak yumurtadan yaratmasını, nutfeyi insandan veya insanı bir nutfeden yaratmasını da muhal görmeyeniz gerekmektedir" denilir. Şayet böyle devam ederlerse Dehrilere katılmış olurlar. Aksi halde delilleriyle çelişmiş olurlar. Yine onlar "biz bunu âdeten muhal görmekteyiz" derlerse onlara; "Yüce Allah'ın normal şartların dışına çıkmasına ve lütufta bulunduğu peygamberlerin elleriyle mucize göstermesine niçin karşı çıktınız?" denilerek iddiaları çürütülür. (Bâkılânî, 1407/1987: 135-136)

Mucizenin ise peygamberliği tasdik eden yegâne delil olduğunu bütün âlimlerin ittifakla kabul ettiklerini ve aklın da bunu mümkün gördüğünü izah eden Bâkılânî, mucizenin diğer olağanüstü olaylardan farklı olduğunu ve muhataplarına meydan okuduğunu söylemektedir. (Bâkılânî, 1998: 71; Bâkılânî, 1963: 58)

5.İddia: Berâhime'ye göre risâlet iddiasında bulunanın doğru olmadığını delili, aklın uygun görmediği şeyleri Allah adına haber vermesidir. Bunlar da hayvanları ağır işlerde çalıştırmak, ona eziyet etmek, onu hakir görmek, boğazlamak, derisini yüzmek gibi şeylerdir. Buna göre aklın uygun görmediği şeyleri Allah'ın mubah kabul etmesi ve bu şekilde kendi adına yalan söyleyecek birini peygamber olarak göndermesi muhaldir. (Bâkılânî, 1407/1987: 137)

Cevap: İkimiz arasındaki asıl mesele, bazılarının peygamber olarak gönderilip gönderilmemesi değildir.

Böyle bir tartışma bizim ile peygamberlerin gönderilmesini kabul edenler arasındaki bir konudur. Sizin ise Allah'ın peygamber göndermesini kabul etmediğiniz halde kimin peygamber olması veya hangi buyruklarla gelmesi gerektiğini tartışmanız anlamsızdır. Bu yaptığınız acizlik, konunun dışına çıkmak ve bir daldan başka bir dala atlamak demektir. (Bâkılânî, 1407/1987: 137-138)

6.İddia: Berâhime'ye göre Allah'ın hikmeti gereği peygamber göndermesi câiz değildir. Çünkü peygamberi inkâr edeceğini, onlara kötü söz söyleyeceğini ve getirdiklerini reddedeceğini bildiği kişilere peygamber gönderip sonrasında onları şiddetli bir azaba düşürmek mantıksız ve anlamsız (sefeh) bir iştir. Anlamsız iş yapmak da Allah hakkında câiz olmadığına göre yukarıda zikredilenlere de peygamber göndermesi câiz olmaz. Yani Yüce Allah'ın iman etmeyeceklerini kesin olarak bildiği kimselere peygamber göndermesi hem akıl hem de ilâhî hikmet açısından anlamsızdır. (Bâkılânî, 1407/1987: 142)

Cevap: Bâkılânî; "öncelikle bu iddianıza göre Allah'ın resulleri kabul edecek kimselere peygamber göndermesinin vacip olduğu ortaya çıkmaktadır. Halbuki siz, risâleti tamamen reddetmektedirsiniz. Bu da açık bir çelişkidir" dedikten sonra sözlerine şöyle devam etmektedir: "İddianıza göre Allah'ın kendisini inkâr eden, sıfatlarını reddeden, nimetlerini kabul etmeyen, resulün varlığından faydalanmayan kimseleri yaratmaması gerekirdi. Aynı şekilde aklı ve akli delilleri kullanmayacağını, aklın kötü kabul ettiği şeylerden kaçınmayacağını, aklın iyi gördüğü şeylere de yönelmeyeceğini bildiği kimseleri var etmemesi gerekirdi." Bütün bu konularda eğer söylediklerimizi kabul ederseniz inancınızı terk etmiş olursunuz. Aksi durumda ise delillerinizle çelişmiş olursunuz. (Bâkılânî, 1407/1987: 142)

Bâkılânî'ye göre şayet Yüce Allah'ın iman etmeyeceklerini bildiği insanlara peygamber göndermesi akla ve hikmete aykırı olsaydı iman edeceklerini bildiği kimselere de peygamber göndermesi kendisine vacip olurdu. Halbuki hiçbir işte Yüce Allah'a zorunluluk atfedilemez. (Bâkılânî, 1407/1987: 142)

7.İddia: Berâhime'ye göre Peygamberlerin getirdiği birçok emir ve nehiy akla aykırıdır. Mesela, Kabe'yi tavaf etmek, Safa ve Merve arasında sa'y yapmak, Hacerü'l-esved'i öpmek, oruç günlerinde aç ve susuz kalmak, vücudu faydalı ve lezzetli şeylerden uzak tutmak anlamsızdır. Yani, Safa ile Merve tepelerinin diğer tepelerden ne farkı var ki aralarında sa'y edilmektedir? Kâbe'nin diğer yapılardan ne farkı var ki etrafında tavaf edilmektedir? (Kutluer, 1996, 70) Bu mekanlar ile diğerleri arasında hiçbir fark olmadığına göre bütün bunlar Allah'ın böyle şeyleri emretmediğini ispat etmektedir. Aynı şekilde insanlara herhangi bir fayda sağlamayan şeylerin teklif edilmesi ilâhî hikmete aykırı bir durumdur. Öyle ise bu teklifleri getiren peygamberler de gereksizdir. (Bâkılânî, 1407/1987: 143)

Cevap: Yüce Allah, insanlara gönderdiği peygamberler vasıtasıyla teklifte bulunabilir. Bu durum akla aykırı olmadığı gibi Yüce Allah'a da bir noksanlık izafe etmez. (Bâkılânî, 1407/1987: 143)

Bâkılânî verdiği cevabına şöyle devam etmektedir: "Allah'ın bunların işlenmesi ve bunlarla kulluk yapılmasında insanların pek çoğu için fayda olduğunu bildirmesinin, hikmeti gereği olduğunu niçin inkâr

etmektedir. Şunu bilmelisiniz ki Allah, insanların kendisini birlemelerini ve sıfatlarıyla kendisini yüceltmelerini istemiştir. Bunlar, çölleri aşmak ve denizde yol almanın güzelliği veya vahşi hayvanlardan, haksız yere onu öldürmek ve ona zarar vermek isteyen insanlardan korkarak bütün gayretiyle kaçan kişinin misali gibidir. Bütün bunlar menfaati celbetmeyecek ve zararı def etmeyecek şekilde olsaydı ancak dediğiniz gibi olurdu.” (Bâkılânî, 1407/1987: 143-144)

8.İddia: Berâhime son olarak şuna itiraz etmektedir: Peygamber gönderilmesinin gereksiz ve anlamsız olduğunun delili, Allah’ın akılları kemale erdirmesi, iyi şeylerin iyi, kötü şeylerin de kötü olduğunu akıllara belletmesidir. Akıllı, mahlukların iyilik ve güzelliklerine delalet kılmış, onu insanların ihtiyaç duyduğu her türlü bilgiye kaynak kılmıştır, zulmu de akıl vasıtasıyla kötü görmüştür. Buna göre Allah’ın insanlara verdiği en büyük nimeti akıldır. İnsan akılla Rabb’ini bulur, O’nun nimetlerini farkederek, iyi ve kötüyü birbirinden ayırabilir. Eğer Allah tarafından gönderilen peygamber insan aklının bildiği şeyleri teyid etmek üzere geldiyse onun daveti zaten akıl sahiplerini bağlamaz. Çünkü akıl sahibi olmak peygamber olmadan da bu davetin içeriğine vakıf olmak demektir. Eğer peygamber insan aklına muhalif bir davet ile geldiyse zaten onun nübüvvetini kabul etmemek gerekir. Zira peygamberlerin akla yerleştirilenin dışında bir şey getirmeleri câiz değildir. (Bâkılânî, 1407/1987: 144-145; Kutluer, 1996: 70; Koloğlu vd., 2004: 163-164)

Başka bir ifadeyle insanlara gönderilen bir peygamberin getirdiği şeyler akılla bilinebilecek bilgilerden oluşuyorsa, peygambere gerek olmayıp akıl zaten bunları ortaya çıkarabilecek kabiliyettir. Eğer peygamberin getirdiği bilgiler akıl tarafından kavranamıyorsa bu durumda da peygamberliğin bir anlamı olmayacaktır. Bütün bunlar peygamberlere ihtiyaç olmadığına işaret etmektedir.

Cevap: Bir şeyin şer’an sakıncalı, zorunlu veya mubah olduğunu aklen bilmeye götürecek bir yolun imkânsızlığını nasıl iddia ediyorsunuz? Bir şeyin hükmü ancak nassa (sem’) dayanır. Nas olmadan ortaya konulan fiillerle sevap elde edilmez. Çünkü nas olmadan Yüce Allah’a itaat veya yakınlık olmayacağı gibi sahibine de sevap verilmez. Durum böyle olunca hem nassın gerekli gördüğü bir fiile, hem de resulün diliyle gelen bir şeriata ihtiyaç duyulmaktadır. (Bâkılânî, 1407/1987: 144-145. Ayrıca bkz. Barlak, 2015: 216-228)

Bâkılânî’ye göre faydalı ve zararlı yiyecekleri, hastalık ve tedavi yöntemleri gibi alanında ihtisas gerektiren konularda insanlar peygamberlere ihtiyaç duyarlar. Bunları kendiliğinden bilmek muhal olduğu gibi tecrübe ve deneylerle ilk günden beri bilinmesi aklen mümkün değildir. Zira bu durumda tecrübe imkânı bulamayan ilk dönem insanları başta olmak üzere birçok canlının yok olması gerekirdi. Allah bu alandaki ilmi bilgileri deney ve tecrübelerle öğretebildiği gibi hiç bir canlıya zarar vermeden tevkîfi olarak da öğretebilir. (Bâkılânî, 1407/1987: 144)

Bâkılânî’ye göre insan akıllı, vahiy olmadan bir şeyin iyi veya kötü, güzel veya çirkin olduğunu bilemeyeceği gibi cennet, cehennem ve ahiret ile ilgili konular hakkında da bilgi sahibi olamaz. Bunlar ancak şeriat ile bilinebilir. (Bâkılânî, 1998: 74; Bâkılânî, 1407/1987: 128) Kur’an-ı

Kerim’deki şu ayetler buna işaret etmektedir: “Biz, bir peygamber göndermedikçe (kimseye) azap edecek değiliz” (İsrâ, 17/15) , “Biz seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak ile gönderdik. Her millet için mutlaka bir uyarıcı (peygamber) bulunmuştur” (Fâtır, 35/24) , “Neredeyse cehennem öfkesinden çatlayacak! Her ne zaman oraya bir topluluk atılsa, onun bekçileri onlara: Size (bu azap ile) korkutucu bir peygamber gelmemiş miydi? diye sorarlar.” (Mülk, 67/8).

5. Sonuç

İslâm âlimleri insanlara hidayet yolunu gösterecek, ilâhî emir ve nehiyleri tebliğ edecek peygamberlerin varlığını kabul etme noktasında ittifak halindeyken bunun gerekliliğinin hangi alanlarda ne kadar olacağı konusunda bazı ihtilafları mevcuttur. Bu anlamda müslümanlar kendi aralarında -özellikle Ehl-i sünnet ve Mu’tazile- konuyu tartışmış, Allah’ın peygamber göndermesinin vacip veya câiz olması gerektiğini ortaya koymuşlardır. Özellikle İslâm’ın yayılmasıyla birlikte müslümanların Yahudilik, Hristiyanlık, Dehriyye, Berâhime ve Sümeniyye gibi değişik din ve kültürlerle karşılaşılması nübüvvetin varlığı ve gerekliliğini bir kez daha ön plâna çıkarmıştır.

Nübüvvet konusu bütün ilâhî din mensupları tarafından kabul edilmiş ancak mahiyeti, keyfiyeti ve gerçek peygamberlerin kimliği noktasında bazı ihtilaflar meydana gelmiştir.

Konuyla ilgili eserlere baktığımızda Berâhime’nin özellikle nübüvvet konusundaki fikirlerine yer vererek reddiyelerde bulunan ilk çalışmanın İmam Şafî’ye ait olan “Tashîhu’n-nübüvve ve’r-red ‘ale’l-Berâhime” olduğu tespit edilmiştir.

Ancak İbnü’r-Râvendî’nin “Kitâbü’z-Zümürüd” adlı eserinde de Berâhime’nin nübüvvet ile ilgili görüşlerinin değerlendirildiği iddia edilmişse de bu görüşlerin İbnü’r-Râvendî’ye ait olduğu ancak Berâhime’nin görüşleriymiş gibi yansıttığı ifade edilmiştir. Daha sonra bu fırkayla en çok ilgilenen ve eserinde müstakil bir bölüm açan Ebubekir el-Bâkılânî’nin “Kitâbu’t-Temhîd” adlı kitabını görmekteyiz. Bu alandaki çalışmaların devamı ise Şehristânî’nin “el-Milel ve’n-Nihâl” isimli eserinde “Ârâu’l-Hind” başlığının altında karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmamızda diğer fırkalara göre daha az karşılaştığımız ve özellikle Hindistan’da varlık bulmuş olan Berâhime’nin varlığı, özellikleri ve nübüvveti inkâr noktasında ortaya koyduğu akli deliller kısaca ele alınmış; Bâkılânî’nin Berâhime’ye vermiş olduğu cevaplarla konu tamamlanmıştır.

Kaynakça

- Arslan, H. (2012). Kelâm Tarihi ve Ekolleri. Malatya: Medipres Yayınları.
- Bağdâdî, Ebû Bekir Ahmed b. Ali. (1422/2002). Târihu Bağdâd. (Nşr. Beşşâr Avvâd Ma’rûf) Beyrut: Dâru’l-Ğarbi’İslâmî.
- Bağdâdî, Abdulkahir b. Tahir b. Muhammed. (1401/1981).Usûlü’l-Dîn. Beyrut: Daru’l-Kütübî’l-İlmiyye.
- Bâkılânî, Ebû Bekir Muhammed b. Tayyib. (1963). el-İnsâf Fimâ Yecibu İtikâduhu ve lâ Yecûzu’l-Cehlu

- Bihî. thk. Muhammed Zahid el-Kevserî. Kahire: Müessesetü Hancî.
- Bâkılânî, Ebû Bekir Muhammed b. Tayyib. (1407/1987). Kitâb-u Temhîdî'l-Evâil ve Talhisi'd-Delâil. (Thk. İmadüddin Ahmed Haydar) Beyrut: Müessesetü'l-Kütübî's-Sekafiyye.
- Bâkılânî, Ebû Bekir Muhammed b. Tayyib. (1998). Kitâbu'l-Beyân, Olağanüstü Olaylar ve Aralarındaki Farklar. (Adil Bebek, Çev.) İstanbul: Rağbet Yay.
- Barlak, M.. (2015). Kelâm'da Nübüvvet Tartışmaları. Ankara: Ankara Okulu Yay.
- Biruni, Ebû'r-Reyhan Muhammed b. Ahmed el-Harizmi. (1983). Tahkiku mali'l-Hind min Makûl el-Makbûl fi'l-'Akl ev Merzûle. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb.
- Cürcânî, Seyyid Şerif. (1417/1997). Şerhu'l-Mevâkıf. (Nşr. Abdurrahman Umeyra) Beyrut: y.y.
- Cüveynî, İmâmu'l-Haremeyn Abdulmelik b. Abdullâh. (1369/1950). Kitâbu'l-İrşâd ilâ Kavâti'i'l-Edille fi Usuli'l-İtikâd. Thk. Muhammed Yusuf Musa-Ali Abdu'l-Mun'im. Mısır: Mektebetü Hancî.
- Erdemci, C.. (2012). Kelâm İlmine Giriş. İstanbul: Dem Yayınları.
- Sâbûnî, Nureddin. (1399/1979). el-Bidâye fi Usûli'd-Din. (Nşr. Bekir Topaloğlu) İstanbul: Mektebetü'l-Hanefiyye,
- Gazzâlî, Ebu Hâmid Muhammed b. Muhammed. (1423/2003). el-İktisad fi'l-İ'tikad. (Nşr. İnsaf Ramazan) Beyrut: y.y.,.
- Gazzâlî, Ebu Hâmid Muhammed b. Muhammed. (1996). el-Munkizu mine'd-Dalâl, (Mecmuatu'r-Resail içinde), (nşr. Ahmed Şemseddin), Beyrut: y.y.
- Gölcük, Ş. (1991). "Bâkılânî", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 4/531-535, İstanbul, TDV Yayınları.
- Hakim, Muhammed b. Ebi Abdillâh. (1987). el-Müstedrek ala's-Sahihayn. Haydarabad: y.y.
- İbn Fûrek, Ebû Bekir Muhammed b. Hasan el-İsfahânî; Mücerredü Makâlâti's-Şeyh Ebi'l-Hasan el-Eş'arî, (nşr. Daniel Gimaret), Beyrut: y.y.,.
- İbn Kayyım, Ebû Abdillâh Şemsuddîn Muhammed el-Cevziyye, Zâdu'l-Meâd, Kahire: y.y., ts.
- İbn Teymiyye, Ebu'l-'Abbas Takiyuddîn Ahmed, (1405/1985).en-Nübüvvât, (Nşr. Muhammed Abdurrahman İvâz), Mısır: y.y.,
- Kâdî Abdulcebbâr, Ebu'l-Hasen el-Hemedânî, (1960).el-Muğni fi Ebvâbi't-Tevhîd, (Thk. Emin el-Hûlî), Kahire: Dar'ul-Mısıriyye.
- Koloğlu, Orhan Ş., "Kelâm ve Mezhepler Tarihi Literatüründe Berâhime", Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 13/1, 2004.
- Kummî, Şeyh Saduk, (1978). Risâletü'l-İ'tikâdâtî'l-İmâmiyye. (Çev. Ethem Ruhi Fığlalı) Ankara: AÜ Basımevi.
- Kutluer, İ. (1996). Akıl ve İtikad, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Makdisî, Muhtar b. Tahir. (ts.) el-Bed' ve't-Târih. Bağdat: y.y.
- Mâturîdî, Ebu Mansur Muhammed b. Mahmud. (1970). Kitabu't-Tevhid. (Nşr. Fethullah Huleyf) Beyrut: y.y.
- Mâturîdî, Ebu Mansur Muhammed b. Mahmud. (2005-2010). Te'vilâtü'l-Kur'ân. (Nşr. Ahmed Vanlıoğlu-Bekir Topaloğlu) İstanbul: Mizan Yayınevi.
- Nesefî, Ebu'l-Muîn. (1990). Tabsiratu'l-Edille. (Nşr. Claude Salame) Dimeşk: y.y.
- Râzî, Fahreddin. (1986). en-Nübüvvât ve ma Yeteallaku Biha. Beyrut: y.y.
- Râzî, Fahreddin. (1986). Kitabu'l-Erbain fi Usuli'd-Din. (Thk. Ahmed Hicazi es-Saka) Kahire: Mektebetü Külliyyeti'l-Ezher.
- Şehristânî, Ebû'l-Feth Muhammed b. Abdilkerim. (1992). el-Milel ve'n-Nihal. (Thk. Ahmet Fethi Muhammed) Beyrut: y.y.,.
- Şehristânî, Ebû'l-Feth Muhammed b. Abdilkerim. (1425/2004). Nihâyetü'l-İkdâm fi İlmi'l-Kelâm. (Thk. Ahmed Ferid el-Mezidi) Beyrut: y.y.,.
- Tümer, Günay. (1992). "Brahmânizm", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, 6/329-333, İstanbul, TDV Yayınları.
- Uysal, E. (Ed.) (2019). "Peygamberlere İman", Kavramlardan Esaslara İslâm İnancı. İstanbul: klm Yayınları.
- Uysal, E. (2017) Eş'arî Kelâm Sisteminin Kurumsallaşma Süreci (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Yüzüncüyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Van.
- Yavuz, S. S. (1998). İslâm Düşüncesinde Nübüvvet. İstanbul: İnsan Yay.

Extended Abstract

Prophethood appears to be one of the most important issues in Islamic belief. In general, theologians studied and assessed the issue in terms of possibility, necessity, phenomena and substantiation. Accordingly, the issues make the basic points such as is it mentally possible for almighty Allah to send humanity a prophet in the possibility of prophethood; and if possible, how did it occur? On the other hand, for the essence of prophethood, over the history, it has presented significance whether humanity needs prophets besides mental faculties. Also, the efforts to put forth the prophethood and to prove it with narrative and logical proofs against the ones who reject prophethood have always been present.

The issue of prophethood has been accepted by all of the members of the divine religions; however, some disputes have occurred regarding its nature, arbitrariness and the identity of the true prophets.

The theologians usually discussed where and how revelation and prophet are necessary with regard to psychology and sociology about the issue of prophethood. As a result, it terms of obtaining information, the conviction that the minds and senses of human beings are not absolute and the only resources has outweighed. The reason for this is that even a person with a very sensible mind and sound senses may find faulty results because that person may comply with his ego; and that not every human being has equal mental abilities. For this reason, it has been accepted that the eminent persons that will detain people to act the wrong actions are prophets and the divine information that they brought.

While Islamic scholars agree in terms of the existence of prophets who will show the humanity the right path and announce the divine orders and rejections, there are some disputes about in which fields it is essential and how much it will be. With this sense, Muslims, especially ahl al sunnah and Mu'tazila, have discussed the matter among, and have revealed that it is obligatory and permissible for Allah to appoint prophets. Particularly, with the expansion of Islam, Muslims have come across different religions and cultures such as Judaism, Christianity, Dehriyye, Berâhime and Sumeniyye; therefore, the presence and essence of prophethood once more have come forefront.

In general, the theologians especially act very meticulously in substantiating the prophethood of the Prophet of Allah (Muhammad) (PBUH), and believe that he has been sent to all humanity and that his sharia has abrogated previous ones.

For Baqillani (d. 403/1013), on the other hand, the mission of prophethood is not specific to a specific time; however, it is a feature that is always present in prophets. This feature does not terminate with the death of prophets. The prophethood continues in the same way as it continues while the prophet is asleep.

For al-Ghazali (d. 505/1111), the ones who accept prophethood have different views about its possibility, arbitrariness and who will be prophet. Here, the main problem is that on the one hand prophethood is permissible and obligatory, on the other hand it is related to the possibility that prophethood occur actually if it is mentally possible.

Al-Ghazali, who associates the possibility of prophethood with the almighty Allah's kalam feature, reports that this feature that he accepts to be timeless and eternal has been substantiated with mental and narrative proofs without leaving any doubt. To him, if Allah almighty has the kalam feature, then He has the feature of revelation. If there is revelation,

naturally, there are prophets, which is the bases of prophethood.

Al-Radi (d. 606/1201) also, with similar expressions, says that if the prophethood of Messenger of Allah is proved, the bases of prophethood will be proved as well.

Starting out from this point, the prophethood has been tried to be substantiated through the methods developed against such movements as Dehriyye, Berahime and Sumeniyye denying the prophethood partially or totally and the proofs that are put forth. On the other hand, some disputes have been experienced with Jews and Christians due to the difference views in several fields such as the essence of prophethood, the features that should be owned by prophets and acceptance some of the prophets but rejection of some others.

According to Islamic resources, Berahime, who have obeyed Hindi origin king or scientist called "*Brehmen/Berhemen*", "*Berhemî/Brahmî*", "*Berhem*", "*Behremen*" or "*Berâhim*", is the name of a community that live in India. However, there have been some who based this community to prophet Abraham.

On the issue of prophethood, Berâhime have alleged that the knowledges that the prophets have brought have been of realities that can be put forth sensibly and logically, so there is no need for prophets. According to them, if the declared knowledge is not sensible or contradicts with logic, in this case, naturally, there will be no meaning of prophethood.

Al-Maqdisi (d. 355/966), on the other hand, separated Berâhime into three groups as believers of oneness, prophethood and hereafter and as believers of oneness and hereafter but deniers of prophethood and finally as believers or reincarnation but deniers of oneness and prophethood.

The belief of God in Berâhime is in the form of tritheism as "*Brahma*", "*Narayana*" and "*Rudra/Mahadeva*" as in Christianity. These people are the creators and the managers of the universe.

When we look at the works related to the subject, it is determined that the first study was "*Tashîhu'n-nübüve ve'r-red 'al'l-Berâhime*" of work of Imam Shafîi (d. 204/820) work in which he rejected the views of Berâhime about prophethood, and that the scholars such as Ibn al-Rawandi (d. 301/913-14), and then Bâqillânî and Shahrastânî (d. 548/1153) assessed the subject.

Although it was claimed that the views of Berâhime about prophethood were assessed in Ibn al-Rawandi's work named "*Kitâbü'z-Zümürüd*", it was stated that these views were in fact Ibn al-Rawandi's, whereas it was reflected as if they were of Berâhime's. After him, we see the book of Abu Bakr al-Bâqillânî called "*Kitâbu't-Temhîd*", who was interested in this issue a lot and opened an independent part in his work. The continuation of the studies in this field appear in al-Shahrastânî's book named "*el-Milel ve'n-Nihâl*" under the title of "*Ârâu'l-Hind*".

In this study, the existence, properties and logical substantiations that it revealed in terms of the denial of prophethood of Berâhime, which we have come across less than the other parties and which particularly found its place in India, were briefly studied; on the contrary, the issue was eventualized with the answers that Bâqillânî, one of the Ash'ari theologians, submitted to Berâhime.